

Een gigantische modderpoel

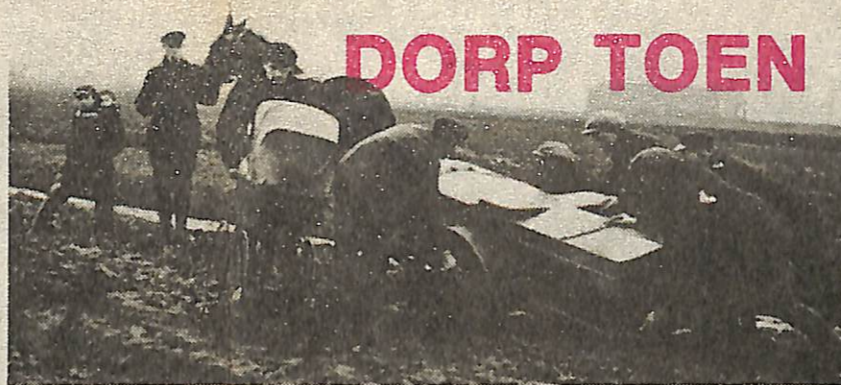
Er was eens een Brons en er was eens veen. En dus kwam er Bronsveen. Zo ongeveer. En of die Brons lang en gelukkig leefde is niet bekend. Maar als geld toch enige positieve invloed op de geestelijke staat mag hebben zal het daarmee in ieder geval wel zijn meegevallen. Dat veen was namelijk van boer/vervener Brons en hij moest zich een redelijk inkomen hebben verschafte door het bij stukjes en beetjes te verkopen en te verpachten. Vervolgens werden daar vanzelf optrekjes gebouwd, waarbij het gebruik van plaggen geen uitzondering moet zijn geweest. De geschiedenis gaat een beetje in het vage gehuld, maar die eerste bewoners kwamen in de loop van de vorige eeuw, dat lijkt wel zeker. Honderden jaren dus nadat Feiko Clock en zijn compagnie-genoten de hand in wat Pekela zou worden aan de ploeg lieten slaan. Bronsveen vormt dan ook de staart van de hele Pekelder verlevingsgeschiedenis. Tot ver in de huidige eeuw konden er stukken woeste grond worden aangetroffen.

Het was een arbeidersvolkje dat zich er nestelde. Rood dus, hoewel de historie maar een paar commu-

nisten te bieden heeft. Landarbeiders, kartonarbeiders. De eersten vooral achteraan, de laatsten aan de Pekelder kant. Met dus dat stukje (aanvankelijk veen)grond en meestal enige levende have: wat kippen, een paar geiten, een koe, zoals dat eerder ging, kortom. Dus ook veel kinderen. Geen vetpot, maar ook geen hongersnood: het eigen bezit was goed voor de eerste levensbehoeften. Van de verdiensten (in natura ging ook wel) kon dan het overig gewenste worden gekocht in de schaarse winkel(tje)s of van langreizende kooplieden. Die hadden het trouwens niet gemakkelijk. Het was vaak een gigantische modderpoel, dat Bronsveen (of kortweg: 't Veen), en dat bleef het tot in het begin van de jaren '60. De Bronsveenlaan was dikwijls eenvoudigweg niet te begaan. Wie achteraan woonde en naar Pekela moest kon dat het beste doen via het pad dat in de buurt van de Tjabbestreek liep, maar ook dat was geen garantie voor droge voeten. De schoolgaande kinderen vertoefden vaak eerst 'n uur bij de kachel en als er een visite elders moest worden afgelegd was het gebruik-

lijk zich van twee paar schoeisel te bedienen: één voor het gedeelte Bronsveen, dat bij het verlaten daarvan onder een haag of zo kon worden gezet, het andere voor de rest van de reis.

In de loop van de tijd veranderde er eerst iets voor het voorste deel: daar kwamen toen (zelf betaalde), sintels op de laan te liggen, afkomstig van de strokartonfabrieken. Dat was beter dan die blubber, maar ook niet alles, want als je de pech had erop te vallen was je jarenlang vuil. Die sintel-stof, net roet, had de nare gewoonte in zulke gevallen onder de huid te kruipen, wat blauwzwarte plekken achterliet. Pas een goede twintig jaar geleden was die kommer voor Bronsveen ook voorbij. Toen mocht toenmalig buurtschapsoudste Geertje Heidekamp het lint doorknippen dat toegang verschafte tot een heuse verharde weg. Jarenlang had de al in de twintiger jaren door Jan Walters, Remko de Ruiter, Pieter Koerts, Jan Vos, Pieter Nijweg en Pieter Hofman opgerichte buurtvereniging er voor gestreden. Eindelijk dan. Bronsveen ontsloten, hoezee.

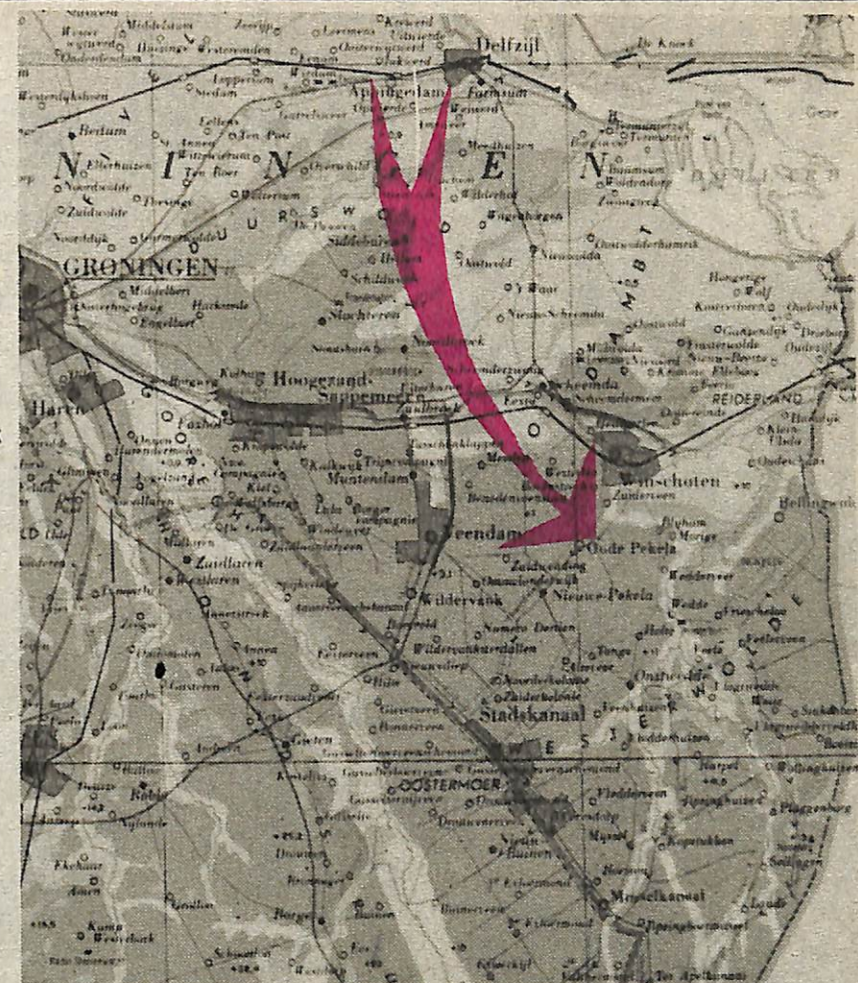
Toen: een bakkerskar diep in de modder.

Door Cees Stolk en Jaap Kwak

Nu: een rijdende winkel op de verharde weg.

EN NU

Brommelboerenveen: een warme buurt

Ongeveer 70 jaar geleden: Remko de Ruiter met paard en wagen (met turf) in de blubber. Vele Bronsveensters helpen

Bronsveen is altijd een warme buurt geweest. Dat is op verschillende manieren uit te leggen en wie weet is dat de bedoeling. Een beste naam heeft het streekje nooit gehad, dat is zeker, en volgens de oorspronkelijke bewoners is het even zeker dat dit image steeds zeer ten onrechte zo is geweest. Het komt neer op de rotte appel in de mand. Door de bank genomen, zegt Bronsveen, woont er best volk en zo is dat. Hecht en hulpvaardig jegens elkaar. Gezellig.

Een warme buurt dus. En dat af en toe ook zeer letterlijk, zoals in de crisisjaren, toen Bronsveen in de volksmond Brandveen kwam te heten. Het een na het andere huis ging om best verklaarbare, maar nooit verklaarde redenen in vlammen op. Twee op één dag is voorgekomen. Ook dat de verzekeringsexperts be-

schien vooral, jegens „de ander”. De jongelingen uit omliggende plaatsen (daar mag Pekela gerust bij gerekend worden) die van vrijlustigheid jegens een Bronsveense dachten te moeten getuigen konden dat beter op enige afstand doen, want een nat pak was snel gehaald. Water genoeg, in het Pekelder Diep, de Bronsveenster wijk en de „nei groaven wieke” van 1931, achterlangs, en sinds een jaar of tien al weer dicht. Over de jongens uit de naburige wereldstad Winschoten hadden ze zelfs een rijmpje gemaakt:

De Winschoter jongens, mit strikkies op de schou, dei duren nait verder as tot 't tolhek tou.

Bij het café van Hoantje Pik op het Zuiderveen was dat tolhek. Niet de kroeg van Bronsveen, natuurlijk. Dat was sinds mensenheugenis die waar nu Appie Schoonhoven op zit, The Corner. Dé kroeg: over klandizie hadden Houwing, Nonden, Freriks, Landtust, Zuur, misschien nog meer, zelden te klagen. Daarbij deed zich het op het

gevaarte weer naar de weg manoeuvren.

Boeren waren er verder niet in Bronsveen. Eentje maar, eigenlijk: „burgemeester” Willem Vos, die zoon Jan zijn bedrijf zag overnemen. De familie Vos had ook een vrachtwagen. Modern dus. Eerder waren het mensen als Remko de Ruiter, echtgenoot van winkelierster Elsie (grutterswaren en zwieneemel) en Menno Dijk die met paard en wagen voerman waren. De Ruiter stapte later ook over op een vrachtauto, althans iets van truck met bak en voor de oorlog op brandhout lopend. En het paard van Menno Dijk had als bijzonderheid dat het met de voorpoten (in die tijd had een paard die nog) in draf en met de achterpoten in stap liep. Een ietwat eigenaardig beest dus, maar die had je wel meer in Bronsveen. Neem de bok van vrouw Dusseljee, die eigenlijk niet op zijn taak berekend was, gezien de geringe lichaamsafmetingen. Geen nood: vrouw Dusseljee had wel een stooftje. En met een slaatje achter de kiezen of een sigaar tussen de lippen placht zij de aanpakelingen alhend de eer

genstanders tot een andere sportieve strijd - het lijf aan lijf gevecht - uitnodigen. Dat alles speelde zich af op een terrein bij het dennenbos (of: Snelers bos) dat eertijds aan de kant van Hoorn lag en in welks buurt het ook uitstekend adders vangen was. In oorlogstijd is het een prooi der vlammen geworden. Niet in één keer: het is gewoon opgestookt. Wie brandstof nodig had haalde zich wel wat. Toen de oorlog voorbij was ging het restantje, met de heide en de vennetjes, op de schop. En nadat enkele tientallen jaren later de „nei groaven wieke” (dat was ook schop-werk geweest) was gedempt kon worden vastgesteld dat er misschien een hoop landbouwgrond was gewonnen, maar dat het oog wel eens iets leukers had gezien.

Van de woningen die daar achter stonden is ook maar weinig overgebleven. Heel Bronsveen is trouwens danig uitgedund. Woonden er vlak voor de oorlog nog 108 gezinnen, goed voor zo'n 600 inwoners, sindsdien is dat aantal gedaald tot 79, die met elkaar ongeveer 300 inwoners vormen. Het aantal woningen dat gedurende de

„Volkslied“

Bronsvveen, dat is een mooi gehucht
Zegt een ieder, die er komt
Maar die het in twintig jaar niet zag,
Die staat gewoon verstomd.
Toen was er nog geen harde weg
En geen elektrisch licht
Het was gewoon een moddergat
Geen pad en ook geen licht.

Des zomers kwamen er vreemde lui
Uit de een of andere streek
Des winters zag je er nooit geen mens
Want dan was de laan te week.
Dat ging zolang tot het niet meer kon
Het was gewoon een pad
Geen mens of dier kon er meer door
Of ze werden misse nat.

Toen kwam er iemand op 't idee
Om met een lijst te gaan
Bij langs het volk van 't Bronsvveen
Voor 't verharden van de laan.
Die lijst kwam bij de B. en W.
In de vergadering
Ja sprak de burgemeester toen
Dat is ook zo geen ding.

Het werk werd moedig aangevat
En na een korte tijd
Toen hadden wij een harde weg
Van drek en vuil bevrijd.
Wat later kwam het elektrisch licht
Het lijkt nu net een stad
Daaraan deed iedereen zijn plicht
Goed licht en ook goed pad.

Eens wou er ook een zekere boer
Met een dorsmachine door
Maar onze buurtvereniging
Stak hem daar een stokje voor.
Huld' aan deez' buurtvereniging
En hulde aan het bestuur
Lang leve bloeiende Bronsvveen
Roept dat met mij vol vuur.

Geen Pekela

Bronsvveen heeft zich nimmer een deel van Oude Pekela gevoeld. Kom dus niet aan met „roegbainers“. Bronsvveensteren zijn „Brommelboeren“, een naam die eens door een langskomende schipper werd bedacht. Vandaar ook de naam „Brommelhorn“ voor het 19 jaar geleden met elkaar gebouwde buurthuis, in 1977 „versteend“ en uitgebreid.

Kerkgang

Kerkelijk was Bronsvveen eigenlijk nooit. Op een tijd was Wubbo Walters zo ongeveer de enige die de zondagse tocht ondernam. Niet te verwarren met zijn naamgenoot de huisslachter, die altijd al van ver riep van: „Woater hait!“, en wiens vaste taimke was van: „As ik in de zwienehemel kom is 't nait best veur mie“. Overige vlees werd er ook gegeten, want stropen konden ze bij het leven. En vissen, met netten, waarin vooral „Ol Kuper“ (ringetjes in de oren) bedreven moet zijn geweest. Iemand die heel andere dingen ving was Wubbe Heidekamp, met zijn 87 jaar nu de oudste van de buurt. Hij toog menigmaal met zijn hondje op buntingjacht, lopend tot aan Beerta toe. Voor pelzen voor de sjiek, die veel geld opbrachten. Zo'n 18 à 19 gulden, en dat een jaar of 50 geleden. Mollevangen kon ook, maar dat deed Heidekamp niet, want dat was illegaal werk, vanwege de nuttigheid van die beestjes.

Ruim twintig jaar geleden, en een historisch moment: Geertje Heidekamp (ze werd 96) opent de verharde weg.

Schoenmakers

In Bronsvveen woonden eerder tegelijkertijd drie invalide mensen die allen het beroep van schoenmaker hadden: Egbert Kuiper, die zijn bedrijfje in Oude Pekela had, Hindrik Walters, die in dienst was van Pekelder schoenmaker Bouwman, en Rienko Schröder, ook wat zijn werk betreft in Bronsvveen zelf gezeten.

Windhonden

De grote animator van het windhondrengebeuren in Oude Pekela woont in Bronsvveen. Geert de Haan: hij was zes jaar voorzitter van de club. Onder zijn voorzitterschap moet de baan tot de mooiste van Europa zijn geworden.

Onwelkom

Was het vuur in Bronsvveen vaak welkom, er was er toch ook een die er anders over moet hebben gedacht. De Beer was dat, een man die een voor een groot deel uit plaggen bestaand onderkomen had. Ieder jaar toog hij naar het Friese om daar hannekemaaier aan geld te komen, waarmee hij bij stukje en beetje de ombouw van zijn huis in steen bekostigde. Dat ging zo jaren achter elkaar. En juist toen de arbeid geheel gereed was brandde het huis af.

Woonboten

Helemaal vooraan in Bronsvveen was vroeger een verbast van het Pekelder Diep, naast (nu) café The Corner. Daar lagen woonboten, althans: pramen met gedeelten van woonwagens daarop of iets daaromtrent. De armsten onder de armen huisden erin. Bronsvveen had er een naam voor bedacht: de zilvervloot.

Postduiven

Twee dingen waren er die Bronsvveen ondanks alles toch enige vermaardheid bezorgden. Daar waren allereerst de postduiven, die bijkans huis aan huis en van klasse werden gehouden. Bodewes, Heidekamp, Ufkes, Van der Laan, Nieweg, Schröder, Hogenbirk, dat zijn zo wat namen. Ten tweede: de door de buurtvereniging georganiseerde schaatswedstrijden. Een ijsbaan was er niet, maar tegen de tijd dat het met de vorst menens werd was er wel iemand die de dijk van de Aa door wilde steken, in de buurt van waar nu het Pekelder cross-terrein is. Dat leverde een leuk ondergelopen stuk land op. De dader werd gewoontegetrouw nooit gevonden.

En waarin onderscheidt Bronsvveen zich nu? De geheime zenders misschien. Zanzibar, Torpedo, ga maar door.

Ook, dat de verzekeringsexperts bezig waren de schade van de ene brand op te nemen, terwijl verderop een nieuw karwei in wording was. Soms hadden de „slachtoffers“ de muren in afwachting van de spuitgasten maar vast omver gehaald, een uiterste vorm van behulpzaamheid, en meestal werd tussen de verkoolde resten opmerkelijk weinig huisraad van waarde gevonden.

Ook in later jaren kraaide de rode haan nog wel eens op verzoek koning. Maar aangezien de brandweer met zijn tijd was meegegroeid dienden er toen veel meer voorzorgsmaatregelen te worden getroffen. Als de geruchten juist zijn is eens een dam opgeworpen toen de blussers al te snel ter plekke dreigden te zijn. Er schijnt ook eens een aanrijding met een brandweerauto te zijn veroorzaakt. En helemaal origineel was wel de inwoner die voorafgaand aan de brandmelding het slot van de kazerne dichtmeerde, evenwel vergetend dat er ook een achteruitgang was. Ocharme.

FEESTEN

Warm, die buurt. Eros liet er wel eens een steek(penning) vallen, maar dat is nauwelijks uniek te noemen. Warm, die buurt, vanwege de saamhorigheid. Een buurt met nota bene een eigen kermis (tot ongeveer 1960), met een zeer actieve buurtvereniging en een feestzin zoals je die zelden aantrent. Ieder jaar zo'n buurtfeest, met tent, erebogen en muziek. „Stoppelman zienent“, Engel Korvemaker, er zijn altijd wel mensen geweest die goed waren voor een melodietje; Heuving had zelfs een draaiorgel. Met een praam plachten ze dan door het Pekelder Diep te varen. 't Is maar een voorbeeld. Een ander: eens per jaar gingen, nee, gaan ze met de kinderen in de leeftijd van 6 tot 15 jaar op stap. Voor het vervoer verzorgde eertijds storijsrijder Geert Bos met paard en wagen, later werden het busuitstapjes. Drie bussen vol. En nu? Nog geen halve.

Nog iets: wie in vroeger jaren hulp nodig had bliefde maar te fluiten. Zekere zaak dat even later andere Bronsvveensteren op de plek waren om te zien wat er aan de hand was. En als (o.a.) melkboer Lohof met zijn voertuig niet door de troep heen kon komen was er zeker hulp om hem erdoor te drukken of ('s winters) te graven. Eendracht maakt macht, dat werd menigmaal gedemonstreerd. En waar er toch wel eens wat geharrewar onder mekaar was heerste het streven het even onderling te regelen. Liever geen veldwachters als Frenkel, Alting, Schuring, Arends, Schothorst, of wie er allemaal verder mogen hebben rondgelopen.

NAT PAK

Eendracht was er dus ook, en mis-

klagen. Daarbij deed zich het op het eerste oog merkwaardige feit voor dat Bronsvveen het verschijnsel stille knip niet of nauwelijks kende. Maar als je genoeg neemt met spiritus hoeft dat natuurlijk ook niet. Ze waren er, die „blauw-drinkers“ en sommigen konden liters op, zegt de overlevering.

Het fraaiste geval van eensgezind optreden deed zich misschien voor toen landbouwer Balster de Boer eens een dorsmachine via Bronsvveen bij zijn boerderij dacht te laten komen, terwijl dat via zijn eigen laan ook wel kon. Daar staken de voor het welzijn van hun laan vrezende Bronsvveensteren toen mooi even massaal een stokje voor en de inmiddels al een stuk gevorderde machinist moest ruggelings het

Feestbuurt nummer één, dus logisch eigenlijk dat Bronsvveen tijdens de Pekelder bevrijdingsfeesten de eerste prijs won met de versierde (zigeuner)wagen. Honden en kippen eronder, de po er achter bungelend. Op de foto: Remmert Heidekamp (met bakje en „marmotje“), Gerhard Bodewes, Koert Koerts (op het paard), Kinie de Ruiter, Elsius de Ruiter, Zwiertje Koerts, Tietje Bodewes, Geertje Korte, Gezientje Drewes, Sietske van der Tuuk, Ettie Korte, Harm de Ruiter, Sientje Veldman (in de kinderwagen), Hennie Bodewes, Hillie Dijk, Simon Bodewes, Geertje Heidekamp, Harm Heidekamp, Henkie van der Tuuk, „Zuske“ (hindertje) van der Tuuk. Paard en wagen waren van Jan Vos, het paard waar Koerts op zit van Menno Dijk.

Buurtfeest circa 25 jaar geleden. Menso Burema (links) loopt zak tegen (waarschijnlijk) een jonge Leeuwerke. Helemaal rechts, met pet, de nu oudste inwoner van Bronsvveen, Wubbe Heidekamp.

dan aanmoedigingen slakend de eer van haar bokje hoog te houden.

VOETBAL

Geen mooiere jeugd dan in Bronsvveen: letterlijk citaat van een oud-inwoner. En oud-speler van „Klomp en schou“ (een vlag die de lading precies dekte), de niet zo officiële naam voor de ook niet zo heel echte voetbalploeg die Bronsvveen eens gehad heeft (een poging om tot een heuse club te komen is zoals misschien bekend recentelijk mislukt). Ze traptten trouwens best serieus, de sterren van toen. Bloedserieus, want als de strijd tegen zeg maar de Wedderweg of de Veendijk in verlies was geëindigd wilden ze best eens - natuurlijk weer gezamenlijk - de te-

aantal woningen dat gedurende de laatste 25 jaar aan de vlakte is gegaan bedraagt zoiets van 35. Een winkel is er nog over: die van Jan Korvemaker. Zelfbediening, zoals dat heden ten dage heet. En Willie de Haan heeft een rijdende winkel. Een dunne middenstand. Geen Hindrik Walters meer, of opoe Stel, Evert Lutje. Eigenaar overigens van diverse huizen in Bronsvveen, die laatste, evenals collega Berend Korvemaker en boer Vos. Ach, en dan had je nog mensen als Dusseljee (geen familie). Dussel ainaarm met de (honde-)diggelkarre. En die bijnaam vanwege zijn gebrek. We noemen er maar een; bijnamen hadden ze praktisch allemaal. De bedenker van de meeste ervan moet Jans Hogenbirk zijn geweest, zo ongeveer de clown van Bronsvveen. Zelfs zijn eigen kinderen werden de dupe van zijn hobby.

Over en voorbij. Gezelligheid mag dan geen tijd hebben, in Bronsvveen is er toch wel een beetje veranderd. Bronsvveensteren gingen, „import“ kwam. Ook best volk misschien, soms, maar niet ieder van de autochtonen was er even blij mee. Slechts weinig van de oorspronkelijke namen zijn er overgebleven. Wel wat: Heidekamp, Grave, AB, Van der Laan, dat zijn zo een paar. Van de „mengelmoes“ is langzamerhand groter en groter geworden. Dus werd de band die in vroeger jaren zo hecht was wat losser. Wat gebleven is, is die nare klank naar buiten toe. En dat, vinden ze ook onveranderlijk, is dat onrecht als eerder. Een enkele dissonant, redeneert de „echte“ Bronsvveenster, mag nooit maatgevend zijn voor het geheel. Ach, mensen met een leeuwenkuil en opeens loslopende wolven, een blote juffrouw op een brommer, een pa die bij zijn van hem zwangere dochter gaat samenwonen, een enkele schietpartij: dat zijn incidenten, met bovendien in de hoofdrollen veelal mensen die zich eigenlijk geen Bronsvveenster mogen noemen.

Ze ménen het. In ieder geval: een warme buurt blijft het, in wat voor betekenis ook. Maar is het in de warmte doorgaans niet aangenaam toeven?

De volgende: Zuidwending

Ons volgende dorp is Zuidwending, over 3 weken. Andermaal: wie oude foto's, geschriften e.d. heeft is van harte welkom bij de redactie. Telefoon overdag 05970-15252, 's nachts 05970-21660. Voor retournering wordt gezorgd.